

Cuprins

Volumul întâi

Capitolul I	5
Capitolul al II-lea	17
Capitolul al III-lea	38
Capitolul al IV-lea	60
Capitolul al V-lea	89
Capitolul al VI-lea	111
Capitolul al VII-lea	135
Capitolul al VIII-lea	158
Capitolul al IX-lea	183
Capitolul al X-lea	204
Capitolul al XI-lea	224

Volumul al doilea

Capitolul I	259
Capitolul al II-lea	291
Capitolul al III-lea	300
Capitolul al IV-lea	334
(Unul dintre ultimele capitole)	354
<i>Note</i>	389

N.V. Gogol

Suflete moarte

poem

Traducere din limba rusă și note
de Emil Iordache

POLIROM
2019

Isprăvind cu soția guvernatorului, doamnele începură să facă presiuni asupra taberei bărbaților, încercînd să-i atragă de partea lor și susținînd că sufletele moarte nu erau decît o născocire menită să înlătore orice bănuială și să faciliteze răpirea. Mulți dintre bărbați fură racolați și trecură în tabăra opusă, cu toate reproșurile vehemente ale tovarășilor lor, care îi numeau muieri și fuste, porecle, după cum se știe, foarte jignitoare pentru sexul masculin.

Însă, oricît se inarmau și se împotriveau bărbații, în tabăra lor nu era ordinea ce domnea printre femei. La ei, totul era uscat, necioplit, colțuros, alandala, dezlinat, în capete n-aveau decît zăpăceală, talmeș-balmeș, vălmășag de gînduri dezordonate; pe scurt, ieșea astfel la iveală firea de tot nimicul a bărbaților, o fire grobiană, greoaie, incapabilă să poarte grija casei, incapabilă de sentimente sincere, neîncrezătoare, leneșă, plină de nesfîrșite ezitări și veșnice temeri. Bărbații spuneau că totu-i o prostie, că răpirea fiicei guvernatorului e mai curînd o treabă de husar decît de civil, că Cicikov n-ar face așa ceva, că femeile mint, că femeia-i tot una cu sacul: duce ce pui în el, că obiectul principal, căruia se cade să-i acorde atenție, sînt sufletele moarte care, de altfel, dracu' mai știe ce pot să însemne, dar în ele se ascunde, totuși, ceva urît, ce nu miroase-a bine. De ce li se părea bărbaților că în ele se ascundea ceva urît și că nu mirosea a bine, vom afla imediat: în ținut fusese numit un nou guvernator general, eveniment care, după cum se știe, îi alarmează pe funcționari; vor urma frecuşuri, beșteleli, săpuneli și multe alte mezelicuri cu care un șef își tratează subalternii. „Nu-i mare lucru să se facă foc și pară, își spuneau funcționarii, dacă aude că în orașul lor umblă asemenea zvonuri neroade.“ Inspectorul sanitar deveni subit alb la față, fulgerat de-un gînd: oare prin cuvintele „suflete moarte“ nu sînt cumva înțeleși bolnavii, morți în număr destul de mare prin spitale și prin alte locuri, secerați de o epidemie de febră tifoidă, împotriva căreia nu fuseseră luate măsurile necesare, și nu cumva Cicikov nu-i decît un slujbaş de la cancelaria guvernatorului general, trimis să facă o anchetă secretă? Aceste temeri

i le împărtăși președintelui. Președintele îi răspunse că-i o aiureală, după care păli și el, întrebându-se: ce-ar fi dacă sufletele cumpărate de Cicikov sint într-adevăr moarte? Nu el aprobase încheierea actelor de vânzare-cumpărare și, pe deasupra, mai jucase și rolul de procurist al lui Pliușkin? Ce s-ar întâmpla dacă una ca asta ar ajunge la urechea guvernatorului general? Nu făcu decît să spună aceste lucruri cîtorva persoane, iar persoanele respective păliră și ele: frica e mai molipsitoare decît ciurma și se ia într-o clipă. Toți își descoperiră dintr-o dată păcate pe care nici măcar nu le aveau. Din senin, cuvintele „suflete moarte” prinseră să sune atît de nebulos încît lumea începu să se întrebe dacă n-o fi cumva în ele vreo aluzie la cadavrele îngropate în mare grabă, ca urmare a două incidente destul de recente. Primul incident fusese cel cu niște neguțători din Solvîcegodsk, sosiți în oraș la iarmaroc, care, la spartul tîrgului, trăsese un chef cu prietenii lor, neguțători din Ust-Sîsolk, un chef din acela, rusesc, dar cu toane nemțești: *orșade*⁹⁹, punciuiri, balsamuri și alte cele. De la chef, așa cum se întâmplă, s-a ajuns la bătaie. Cei din Solvîcegodsk i-au snopit de i-au omorît pe cei din Ust-Sîsolk, cu toate că și ei s-au ales cu stîlcituri zdravene pe șale, pe coaste și la lingurică, stîlcituri ce dovedeau mărimea neobișnuită a pumnilor cu care fuseseră înzestrați defuncții. Unul dintre învingători avea chiar tumba spartă de tot, cum spun pugiliștii, adică nasul îi fusese zdrobit în așa hal încît rămășița de pe față nu era mai groasă de-o jumătate de deget. Neguțătorii și-au recunoscut vina, spunînd că s-au întrecut cu gluma; se zvonea însă că fiecare dintre aceste capete plecate pusese la bătaie și cite patru mii de ruble; de altfel, afacerea era prea tenebroasă; de pe urma expertizelor și anchetelor rezulta că flăcării din Ust-Sîsolk muriseră asfixiați de gazele din sobă și de aceea fuseseră îngropați ca asfixiați. Celălalt incident, tot de dată recentă, era următorul: țărani din sătucul Vșivaia-spes¹⁰⁰, de pe domeniul statului, unindu-se cu țărani din sătucul Borovki¹⁰¹, tot de pe domeniul statului, dimpreună cu cei din Zadirailovo-toj¹⁰², șterseseră de pe fața pămîntului poliția rurală în persoana unui

oarecare asesor Drobiajkin¹⁰³, din cauză că poliția rurală, adică asesorul Drobiajkin, s-ar fi nărăvit să vină cam prea des la ei în sat, ceea ce în unele cazuri e mai rău ca o molimă, iar motivul acestor vizite era acela că poliția rurală, avînd oarece slăbiciuni întru poftele inimii, cam trăgea cu ochiul la femeile și fetele din sat. Nu se știa nimic sigur, cu toate că țărani exprimaseră foarte clar în declarațiile lor că poliția locală era curvar ca o pisică și că o dată îi ținuseră calea, iar altă dată chiar îl goniseră în pielea goală dintr-o casă în care se furișase. Desigur, poliția rurală își meritase pedeapsa, dar țărănilor din Vșivaia-spes, ca și celor din Zadirailovo-toj, nu le putea fi trecut cu vederea faptul că se apucaseră să-și facă singuri dreptate, dacă într-adevăr luaseră parte la ucidere. Dar afacerea era tenebroasă, poliția rurală fusese găsită pe drum, tunica sau redingota poliției rurale era ferfenițită mai rău decît o zdreanță, iar mutra nu i-o puteai recunoaște nicidecum. Cazul trecu prin mai multe instanțe și, în cele din urmă, ajunse la curte, unde, mai întîi cu ușile închise, se judecă în felul următor: deoarece nu se știa care dintre țărani – și de toți erau mulți – au luat parte, iar Drobiajkin era un om mort și, prin urmare, n-ar fi avut nici un folos dacă ar fi cîștigat procesul, în vreme ce țărani erau vii, înseamnă că pentru aceștia din urmă era foarte important ca verdictul să fie în favoarea lor; ca urmare a raționamentului, se hotărî astfel: că asesorul Drobiajkin fusese singurul vinovat, persecutîndu-i pe nedrept pe țărani din Vșivaia-spes și Zadirailovo-toj și că, pasămite, murise pe drumul de întoarcere, în sanie, în urma unui atac de apoplexie. Afacerea părea să fi fost bine mușamalizată, dar, cine știe de ce, slujbașilor începu să li se pară că despre aceste suflete moarte era vorba acum. Și, ca un făcut, în timp ce domnii funcționari se găseau și așa într-o situație dificilă, guvernatorul primi două hîrtii deodată. Una dintre ele înștiința că, după anumite date și informații, în gubernia lor se află un falsificator de bani, care se ascunde sub diferite nume, și că se ordonă efectuarea neîntîrziată a unei anchete drastice. Cealaltă hîrtie era o adresă din partea guvernatorului unui gubernii învecinate cu privire

la un bandit ce reușise să scape organelor de urmărire penală, specificându-se că, în cazul în care ar apărea vreun suspect în gubernia lor, adică un om care nu prezintă nici un fel de acte sau documente de identitate, acesta să fie reținut neîntârziat. Amîndouă hîrutiile îi năuciră pe toți. Părerile și presupunerile de pînă atunci fură date peste cap. Firește, era imposibil să se găsească aici ceva care să aibă vreo legătură cu Cicikov; totuși, după ce fiecare cugetă în sinea lui, după ce își amintiră că habar n-au cine e Cicikov cu adevărat, că acesta vorbea foarte nebulos despre propria persoană, că vorbise despre unele necazuri pe linie de serviciu, unde avusese de suferit pentru dreptate, ceea ce, totuși, e cumva neclar, și mai ales cînd își amintiră spusele lui Cicikov din care reieșea că ar avea mulți dușmani, ce atentaseră pînă și la viața lui, ei bine, atunci căzură și mai tare pe gînduri: așadar viața îi era în primejdie, așadar era urmărit, așadar o fi făcut el ceva... și, la urma urmei, cine-o fi fiind? Desigur, nu puteau crede că Cicikov ar putea fi falsificator de bani și, cu atît mai puțin, bandit: avea înfățișare de om cumsecade. Însă, la drept vorbind, cine-o fi în realitate? Și iată că domnii funcționari își puseră de-abia acum întrebarea pe care ar fi trebuit să și-o pună de la început, adică din primul capitol al poemului nostru. Se hotărîră să-i chestioneze pe cei de la care fuseseră cumpărate sufletele, pentru a afla măcar despre ce fel de cumpărături era vorba și ce trebuie să înțeleagă prin sufletele acelea moarte, interesîndu-se dacă nu cumva el însuși, din întîmplare, în treacăt, i-o fi explicat vreunuia dintre ei ce intenții are cu adevărat sau cine este în realitate. O abordară mai întîi pe Korobocika, dar nu aflară mare lucru: cică a cumpărat de cincisprezece ruble, achiziționează și fulgi de pasăre, a promis să cumpere multe și de toate, furnizează slănină la stat și de aceea nu-i mare lucru să fie pungăș, pentru că a mai fost unul care și fulgi de pasăre achiziționa, și slănină la stat furniza, dar i-a înșelat pe toți, și pe protopopeasă a prostit-o cu mai mult de o sută de ruble. Încolo, nu făcu decît să repete aproape cuvînt cu cuvînt cele spuse mai înainte, încît funcționarii își dădură seama că Korobocika

nu era decît o babă proastă. Manilov le răspunse că pentru Pavel Ivanovici e gata oricînd să garanteze ca și pentru el însuși, că și-ar da jumătate din moșie numai ca să aibă a suta parte din calitățile lui Pavel Ivanovici, vorbi despre el cu expresiile cele mai măgulitoare, adăugînd cîteva idei despre prietenie, rostite de-acum cu ochii pe jumătate închiși. Aceste idei, desigur, explicau satisfăcător sentimentele sale sufletești, dar nu-i lămuriră pe funcționari în privința fondului chestiunii. Sobakevici le spuse că, după părerea lui, Cicikov e om de treabă și că i-a vîndut țărani pe alese, aceștia fiind vii în toate privințele, dar că nu poate da garanții pentru ce se va întîmpla de acum înainte, că, dacă vor muri pe drum, din cauza greutateilor strămutării, asta nu-i vina lui, că toate-s în voința lui Dumnezeu, iar pe lume sînt multe molime și boli aducătoare de moarte și s-au văzut cazuri în care s-a întîmplat să moară sate întregi. Domnii funcționari mairecurseră la un mijloc nu prea onorabil, dar care este utilizat uneori, adică încercară pe ocolite, prin mijlocirea unor lachei, să-i descoase pe servitorii lui Cicikov, doar-doar aceștia vor fi știind anumite amănunte din trecutul și ocupațiile anterioare ale boierului, dar tot nu se aleseră cu mare lucru. Răspunsul lui Petrușka fu doar mirosul de încăpere locuită, iar Selifan nu spuse decît că boierul a avut slujbă la împăratul, că mai înainte fusese funcționar la vamă. Asta era tot, pentru că oamenii de acest soi au un obicei ciudat: dacă-l întrebî pe unul ceva de-a dreptul, niciodată nu-și aduce aminte nimic, nu te pricepe și chiar îți răspunde că nu știe, dar dacă-l întrebî altceva, îndată începe să-ți le înșire și-ți povestește tot, ba încă și cu amănunte pe care ai fi bucuros să nu le afli. Toate cercetările efectuate de funcționari avură un singur rezultat: concluzia că nu știau precis ce-i cu Cicikov și că, totuși, cu Cicikov trebuia negreșit să fie ceva. În cele din urmă, conveniră să discute temeinic pe marginea acestui subiect și să hotărască măcar ce trebuie să facă și ce măsuri să ia, pentru a se lămuri cum stă treaba cu Cicikov: e un om pe care trebuie să-l prindă și să-l aresteze, considerîndu-l primejdios pentru stăpînire, sau unul care ar putea el însuși să-i prindă

și să-i aresteze pe ei, considerându-i primejdioși pentru stăpînire? Cu acest scop, și-au propus să se întrunească acasă la șeful poliției, pe care cititorii îl cunosc drept părinte și binefăcător al orașului.

Capitolul al X-lea

Întruniți la șeful poliției, pe care cititorii îl cunosc drept părinte și binefăcător al orașului, funcționarii avură prilejul să-și spună unii altora că au slăbit ca urmare a acestor griji și frământări. Într-adevăr, numirea noului guvernator general și cele două hîrtii primite, cu un conținut atît de serios, precum și zvonurile fără nici un Dumnezeu, toate acestea lăsaseră urme vizibile pe chipurile lor, iar fracurile multora dintre ei deveniseră mult mai încăpătoare. Toți cedaseră: și președintele slăbise, și inspectorul sanitar slăbise, și procurorul slăbise, și un oarecare Semion Ivanovici, căruia niciodată nu i se spunea pe numele de familie și care purta în degetul arătător un inel cu piatră și-l dădea doamnelor să-l admire, pînă și el slăbise. Desigur, așa cum se întîmplă, se găsiră și aici unii mai cutezători, care nu se pierduseră cu firea, dar aceștia erau foarte puțini, adică numai dirigintele poștei. El singur era neschimbător din fire și, în asemenea cazuri, avea întotdeauna obiceiul să spună: „Vă știm noi, stimați guvernatori generali! Trei-patru de-alde voi pot să se schimbe, pe cînd eu, domnule dragă, uite că stau de treizeci de ani la locul meu”. La aceste cuvinte, ceilalți funcționari obișnuiau să-i zică: „Ție îți convine, *șprehen zi deici* Ivan Andreici, treaba ta-i poștărească: primești sau trimiți scrisorile și coletele. Mai chiulești și tu închizînd oficiul cu o oră mai devreme sau îți pică ceva de la vreun negustor întîrziat, primind scrisoarea pe care o aduce în afara orelor de program ori, mai știi eu, expediind cîte un colet care n-ar trebui expediat. Într-o slujbă ca a ta, oricine ar fi sfînt. Dar ia să-ți dea tîrcoale diavolul în fiecare zi și, chiar dacă nu vrei să iei, să-ți